

Спољнотрговинска размена вина Републике Србије – стање и перспектива¹

Антон Пушкарић², Горица Цвијановић³, Миленко Ивић⁴

²Институт за економику пољопривреде, Београд, Србија

³Факултет за Биофарминг Сомбор Мегатренд Универзитета Београд, Србија,

⁴ПДС “Тамиш” хладњача Панчево, Србија

Резиме

Основни циљ истраживања је да се сагледају испољени трендови и структура спољнотрговинске размене вина Републике Србије. У раду, посебан акценат је на извозу, оствареним тенденцијама и регионалној дестинацији извоза вина. Временски период који истраживање обухвата је 2007-2009. година. Резултати истраживања указују да извоз, просечно годишње, има вредност 13,1 милиона УС долара и да бележи тренд раста. Без обзира на раст извоза Република Србија, у свим истраживаним годинама, има дефицит у трговини вином, који просечно годишње износи 26,5 милиона УС долара. Најзначајнији спољнотрговински партнери, са становишта извоза су Босна и Херцеговина, Црна Гора и Руска федерација. Земље које су најзначајније са становишта увоза вина су Република Македонија, Црна Гора и Италија. У раду аутори указују на значај увођења и примене Правилника о изгледу, садржини и начину истицања евиденционе марке за вино са географским пореклом, који је донет од стране Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије, а предвиђа примену различитих ознака за три категорије квалитета – врхунска вина, квалитетна вина и регионална вина.

Кључне речи: вино, извоз, увоз, размена, Република Србија

Увод

Република Србија има одличне услове за производњу винове лозе, па тако и производњу квалитетних вина. У последњој деценији дошло је до експанзије винарија које производе квалитетна вина у малим серијама. То је

¹Рад је део истраживања на пројекту 46006 “Одржива пољопривреда и рурални развој у функцији остваривања стратешких циљева Републике Србије у оквиру дунавског региона” финансираног од стране Министарства за науку и технолошки развој Републике Србије.

позитивна промена у односу на времена када су вино највише произвођила велика индустријска предузећа. Наведена предузећа карактерисала је производња великог обима, док је квалитет био сасвим просечан. Због ниског нивоа квалитета вина извозна цена је била нижа од просечних цена на светском тржишту. Вино се најчешће извозило у ринфузи, где је у том случају још више губило на цени. На основу наведеног може се приметити да таква предузећа нису примењивала маркетинг концепт пословања, односно извозила су некомплетан производ и тако губили додатну вредност која би се добила у случају примене адекватног паковања, етикетања и сл. Домаћи извоз вина и данас има неповољну структуру, односно карактерише га високо учешће стоних вина која на међународном тржишту постижу ниску цену.

Материјал и метод рада

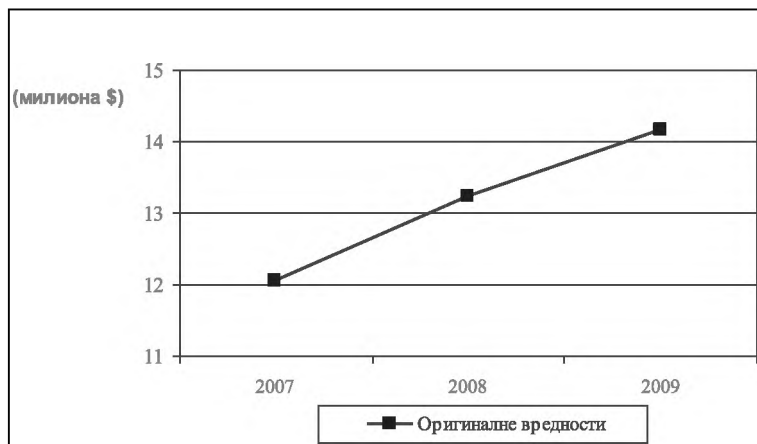
Циљ истраживања јесте да се сагледају основна обележја спољнотрговинске размене вина Републике Србије за временски период 2007-2009. година. Истраживањем су обухваћени производи у оквиру робне групе вино од свежег грожђа и шира од грожђа. Наведена група подразумева следеће производе: пенушава вина, вина од свежег грожђа (сем пенушаваог), вермут и остала ароматична вина и шира од грожђа са ферментацијом. Истраживање је базирано на расположивим подацима, уз примењени метод “истраживања за столом”. Извор података представља публикација “Статистика спољне трговине”, Републичког завода за статистику, Београд, за одговарајуће године, као и подаци Организације за храну и пољопривреду (ФАО). Примењени су стандардни статистичко-математички методи, а најзначајније појаве приказане су путем табела и графикана.

Резултати и дискусија

Извоз вина из Републике Србије

У посматраном трогодишњем периоду извоз вина из Републике Србије је био на нивоу од 10,1 милиона литара, што је вредносно износило 13,1 милиона УС долара. Извоз карактерише тенденција раста, што потврђује и повећање вредности у 2009. години за 17,6%, у односу на прву годину посматраног периода (графикон 1).

Највеће учешће у извозу, од просечно 90,1%, имају вина од свежег грожђа (осим пенушаваог вина), затим пенушава вина (9,6%), док вермут и остала ароматична вина, као и шира од грожђа са ферментацијом и сл. имају симболично учешће.

Граф. 1. Извоз вина из Републике Србије (2007-2009), мил. \$
Trend of wine export from the Republic of Serbia (2007-2009), mil. \$

Од укупно извезеног вина из Републике Србије највећу вредност бележи извоз у Босну и Херцеговину. У поменутој земљи просечно се реализује 7,6 милиона \$, што чини више од половине (57,6%) укупног извоза. Затим, значајног спољнотрговинског партнера представља Црна Гора у коју се извезе вина у вредности од 2,5 милиона долара, као и Руска Федерација на чијој територији се просечно годишње реализује вина у вредности од 1,1 милион УС долара (табела 1). Значајно је поменути да у посматраном периоду извоз вина у Руску Федерацију бележи изражен раст, на шта указује податак да је у односу на прву годину посматраног периода, у 2009. години, извоз био већи за више од пет пута. Црна Гора, Босна и Херцеговина и Руска Федерација представљају кључне спољнотрговинске partnere са становишта извоза вина. Њихово учешће у укупном извозу просечно износи 84,8%, уз пораст од 4,1% у 2009. години, у односу на почетну годину посматраног периода. Поред три наведене земље, са становишта извоза, значајне су још Хрватска, Немачка и Република Македонија. На основу анализе извоза вина из Републике Србије може се закључити да су најзначајније земље, са изузетком Немачке, потписнице ЦЕФТА споразума.

Таб. 1. Извоз вина из Републике Србије (2007-2009), 000\$
Wine export from the Republic of Serbia (2007-2009), 000\$

Земља	Просечна вредност (000\$)	Интервал варијације		Структура укупно= 100%
		мин	макс	
Босна и Херцеговина	7.576	7.200	8.138	57,6
Црна Гора	2.466	2.280	2.657	18,8
Руска федерација	1.096	358	1.945	8,3
Хрватска	392	350	441	3,0
Немачка	369	120	590	2,8
Република Македонија	202	161	236	1,5
Укупно	13.142	12.042	14.159	100,0

Извор: Статистика спољне трговине, Републички завод за статистику, Београд

Просечна извозна цена, у последњој години посматраног периода, износила је 1,3 долара по литри. Уколико се извозна цена вина посматра по регионалним дестинацијама, могу се приметити одређена варирања која указују на карактер појединих тржишта. Просечна цена вина које се извезе у Македонију износи 1,0 долар, у Црну Гору 1,2 долара, у Босну и Херцеговину 1,5 долара, док је највећа цена постигнута извозом у Хрватску, 2,2 долара по литри (2009).

Извозна цена значајно варира у зависности од категорије квалитета вина (стоно, квалитетно са заштићеним географским пореклом, врхунско вино и сл.) и начина извоза (у боцама или ринфузи). Структура извоза веома је неповољна јер доминира вино у ринфузи (90%), док свега 10% укупног извоза чини вино у боцама (Влаховић и сар., 2008).

Највећи светски извозник је Француска која од извоза вина остварује око 10,0 милијарди долара (подаци ФАО за 2008. годину), следе Италија са 5,5, Шпанија са 3,0, Аустралија са 2,1, и Чиле са 1,4 милијарди УС долара. Наведене земље имају значајну производњу и дугу традицију у извозу вина. Према вредности извоза Република Србија заузима 41. место у свету.

Вина која се извезе из Републике Србије ценовно су конкурентна на међународном тржишту, међутим проблем представља ниво квалитета. Уз повећање квалитета и измену структуре производње и извоза може се очекивати и пораст цена вина из Србије на међународном тржишту. Наиме, према Влаховићу и сар. (2009) у укупној производњи вина у Србији врхунска вина учествују са мање од 15%, удео квалитетних вина износи 20%, док највеће учешће, више од 65% имају стона вина, што је у супротности са тражњом на међународном тржишту.

Подизање конкурентности вина из Републике Србије на међународном тржишту могуће је базирати на следећим активностима (Влаховић и сар., 2009):

- Унапређивати квалитет уз поштовање стандарда земаља увозница - сертификовати систем безбедности и квалитета. У питању су, пре свега, EUREGAP и HACCP стандарди.

Неопходно је да се произвођачи усмере на производњу квалитетних винских сорти винове лозе у циљу добијања квалитетног вина. Потребно је обезбедити одговарајућу сировинску базу, односно производњу квалитетног грожђа. На тај начин повећаће се примарна производња вина. Због малих површина под виноградима винари су често приморани да увозе грожђе, пре свега, из Републике Македоније, што је разлог немогућности добијања сертификата о заштићеном географском пореклу производње вина.

- Поштовати традицију уз примену савремене технологије производње. Водити рачуна о технологији производње у циљу добијања што бољих својстава вина.
- Поштовати строге хигијенске захтеве у производњи.
- Усмерити се на производњу квалитетних, пре свега црвених (црних) вина са заштићеним географским пореклом.
- Смањити трошкове производње у циљу постизања што повољнијих цена на међународном тржишту.
- На микроекономском нивоу потребно је посветити одговарајућу пажњу свим инструментима маркетинга – *производу, цени, промоцији и дистрибуцији*. Неопходан је знатно агресивнији извозни маркетинг.
- Већим извозним подстицајима од стране Министарства за пољопривреду. Износ подстицаја за 2009. за вино износио је 5%. Право на коришћење ових

средстава не односи се на извознике који робу домаћег порекла извезу на територије земаља потписница Споразума о слободној трговини у Централној Европи (ЦЕФТА 2006), као и извоз квалитетних пенушавих вина и вина од свежег грождја на тржиште ЕУ у оквиру преференцијалних квота. Може се констатовати да су извозни подстицаји за вино веома скромни и не представљају значајнији стимуланс извоза.

За повећање извоза вина на међународно тржиште значај има и нова класификација вина које је произведено у Србији. Класификација подразумева да се вина са географским пореклом обележавају маркама на основу три категорије квалитета. Категорије квалитета су следеће: регионално вино (ознака Г.И), затим квалитетно вино са контролисаним географским пореклом и квалитетом (ознака К.П.К) и врхунско вино са контролисаним и гарантованим географским пореклом и квалитетом (ознака К.Г.П.К). Овај вид обележавања може значајно да повећа могућност извоза вина, како због сигурности у квалитет вина, коју инострани потрошач на овај начин стиче, тако и због повећања учешћа вина виших категорија квалитета у домаћој производњи. Пораст учешћа квалитетних вина у понуди иностраном тржишту утицаће и на смањење негативног ценовног биланса који је карактеристичан за спољнотрговинску размену вина Републике Србије.

Увоз вина у Републику Србију

Увоз вина у Републику Србију, у посматраном трогодишњем периоду био је на нивоу од 26,8 милиона литара, што је вредносно износило 39,6 милиона УС долара. У односу на прву годину посматраног периода може се уочити повећање вредности увоза за 2,1% у 2009. години.

Са становишта производа према, смтк класификацији, највеће учешће у увозу имају вина од свежег грождја (осим пенушаваог), просечно 94,1%, затим пенушава вина (4,3%), вермут и остала ароматична вина (1,0%) и шира од грождја са ферментацијом (0,6%).

У посматраном периоду највећу вредност имао је увоз вина из Републике Македоније, који је просечно годишње износио 19,1 милион долара, што чини 48,3% укупне вредности увоза (табела 2).

Таб. 2. Увоз вина у Републику Србију (2007-2009), 000\$
Wine import into the Republic of Serbia (2007-2009), 000\$

Земља	Просечна вредност (000\$)	Интервал варијације		Структура укупно= 100%
		мин	мах	
Република Македонија	19.134	18.251	19.566	48,3
Црна Гора	12.139	11.633	12.563	30,6
Италија	2.133	1.502	2.723	5,4
Француска	2.063	1.893	2.169	5,2
Босна и Херцеговина	978	780	1.346	2,5
Хрватска	644	439	780	1,6
Укупно	39.613	38.462	41.109	100,0

Извор: Статистика спољне трговине, Републички завод за статистику, Београд

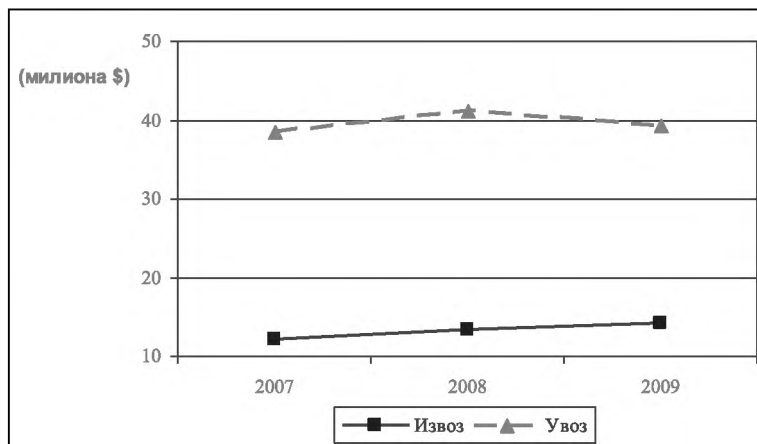
Увоз вина изразито је либерализован, што има негативне последице на домаћу производњу, која ценовно није у могућности да парира релативно јефтиним винима из иностранства, пре свега, из Републике Македоније. Увозно вино у ринфузи има знатно нижу цену у односу на цену из домаће производње. Између осталог, увоз се врши и ради допуне асортимана на домаћем тржишту. Вино се увози делом у ринфузи (цистернама) а делом у боцама. Један број домаћих винарија увози, углавном, црвено (црно) вино, гда се чува и негује, а касније пуни у боце и тако пласира на тржиште. Највећи увоз вина је од произвођача „Тиквеи“ Кавадарци, знатно мањи је од произвођача „Повардарије“ Неготино, „Сковин“ Скопље. Код увоза вина у боцама најчешће доминирају квалитетна црвена (црна) вина различитих робних марки.

Следећа земља је Црна Гора која у Србију извезе вина у вредности 12,1 милиона УС долара, односно 30,6% укупног увоза. У увозу највише су заступљена квалитетна вина у боцама са географским пореклом од произвођача А.Д. „Длантаже“ Подгорица. Доминирају робне марке „Вранац“, „Крстач“, „Мерлот“ и др. Знатно мање учешће у увозу имају Италија (5,4%), Француска (5,2%), Босна и Херцеговина (2,5%) и Хрватска (1,6%). Наведене земље партиципирале су са 93,6% у укупном увозу вина у Републику Србију.

У последњој години посматраног периода увозна цена вина износила је 1,6 долара по литри. Са становишта увозних цена, поједине земље се издвајају у односу на друге, односно присутне су значајне разлике. Просечна цена вина које се увезе из Македонију износи 1,0 долар по литри, из Црне Горе 3,1 долара, из Босне и Херцеговине 3,5 долара, док је највећу цену имају вина која се увезе из Хрватске, 5,1 долара по литри, односно Француске, 5,0 долара по литри. (2009).

Биланс спољнотрговинске размене вина Републике Србије

У свим годинама посматраног временског периода Република Србија је остварила негативан биланс спољнотрговинске размене вина. Дефицит је износио 16,7 милиона литара, што вредносно представља 26,5 милиона УС долара. Значајно је поменути да се дефицит, у 2009. години, у односу на почетну годину периода, смањио за 32,5%, односно 6,8 милиона литара. Најизраженији спољнотрговински дефицит забележен је са Републиком Македонијом, просечно 18,9 милиона долара. Суфицит у спољнотрговинској размени вина, у свим годинама посматраног периода Република Србија је остварила са Босном и Херцеговином, у износу од просечно 6,6 милиона долара.

Граф. 2. Биланс спољнотрговинске размене вина Републике Србије (2007-2009), мил. \$
Balance of foreign trade exchange wine of the Republic of Serbia (2007-2009), mil. \$

Анализом спољнотрговинске размене са земљама из окружења може се потврдити да ЦЕФТА споразум није позитивно утицао на извоз вина Републике Србије. Поједине земље, као што су Република Македонија и Црна Гора, значајно су повећале извоз вина на тржиште Србије, у односу на период пре примене споразума.

Са становишта цена, може се приметити да Република Србија има негативан ценовни биланс, односно вино извози по цени од просечно 1,3 долара по литри, а увози по цени од 1,6 долара по литри. Ова чињеница указује на низак ниво квалитета вина које иде у извоз. Низак ниво квалитета значајно утиче на немогућност постизања вишег нивоа извозних цена на међународном тржишту.

Закључак

Извоз вина из Републике Србије просечно износи 10,1 милиона литара годишње, односно 13,1 милиона УС долара, и бележи тенденцију раста. Најзначајније дестинације извоза су Босна и Херцеговина, Црна Гора и Руска федерација које партиципирају са 84,4% у укупном извозу. Република Србија у свим годинама посматраног периода бележи дефицит у спољнотрговинској размени вина који износи просечно 16,7 милиона литара.

У посматраном периоду примена ЦЕФТА споразума није позитивно утицала на спољнотрговинску размену вина, првенствено у случајевима размене са Републиком Македонијом и Црном Гором, са којима је дефицит значајно повећан у односу на период пре примене споразума.

Вински сектор Републике Србије треба да промени структуру извоза вина, односно не треба да тежи квантитету, већ постепеном повећању учешћа високо квалитетних вина, у складу са тражњом на међународном тржишту. Треба ићи на специјализацију производње, односно на мање серије са високим квалитетом.

Неопходно је, на бази високог квалитета, објединити произвођаче који ће пласирати вина под заједничким називом “Serbian Wines”, а све у циљу стицања што боље позиције на међународном тржишту.

Литература

1. *Vlahović, B., Puškarić, A., Maksimović, Branka* (2009): „Competitiveness of wine export from the Republic of Serbia”. 113th Seminar of the EAAE, Thematic Proceedings - The role of knowledge, innovation and human capital in multifunctional agriculture and territorial rural development, European Association of Agricultural Economists, Institute of Agricultural Economics Belgrade, p.p. 475-480.
2. *Влаховић, Б., Томић, Д., Пушкарић, А.* (2008): Основна обележја спољнотрговинске размене вина Србије, Међународни научни скуп: Мултифункционална пољопривреда и рурални развој (III) – рурални развој и (не)ограничени ресурси, Тематски зборник, прва књига, Београд, стр. 498-504.
3. Правилник о изгледу, садржини и начину истицања евиденционе маркице за вино са географским пореклом, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, *Службени гласник Републике Србије, број 67/10 од 17. септембра 2010. године*
4. Билтен “Статистика спољне трговине”, Републички завод за статистику, Београд, за одговарајуће године.
5. www.fao.org

Foreign Trade Exchange of Wine of the Republic of Serbia – Condition and Perspective²

Anton Puskarić³, Gorica Cvijanović⁴, Milenko Ivić⁵

³*Institute of Agricultural Economics Belgrade, Serbia*

⁴*Faculty of Biofarming Sombor, Megatrend University, Belgrade, Serbia*

⁵*PDS “Tamiš” Cold Storage Pančevo, Serbia*

Summary

This research's main goal is to envisage the manifested trends and structure of foreign trade exchange of wine of the Republic of Serbia. A special accent is given to export, realized tendencies and regional destination of wine export. The research had

² Paper work is a part of the project researches III46006 - *Sustainable agriculture and rural development in function of Republic of Serbia strategic goals achievement within the Danube region*, financed by the Ministry of Education and Science of Republic of Serbia.

referred to the time period from 2007-2009. The results of the research point out to a fact that the export, approximately annually, values 13,1 million USD. The most significant foreign trade partners, from the export point of view, have been Bosnia and Herzegovina, Montenegro and Russian Federation. The most important countries regarding the wine import have been the Republic of Macedonia, Montenegro and Italy. The authors of the article point out to a significance of introduction and application of the Book of regulations on appearance, content and way of registration indication posting up for the wine with geographic origin, issued by the Ministry of Agriculture, Forestry and Water Management of RS, and it envisages the application of different indications for three quality categories – top-class wines, high-quality wines and regional wines.

Key words: wine, export, import, exchange, Republic of Serbia

Anton Puskarić

E-mail Address:

anton.puskarić@gmail.com